

R. 3. 175 ll.

Viris

Reverenda pietate, pia eruditione, erudita gravitate,
virtutumq; eminentia clarissimis, ornatissimis,

Dn. M. IONÆ NICOLAI,
Ecclesiæ Cathedralis, quæ Lubecæ est, Pastori vigilantissimo,
Fautori suo colendissimo.

Dn. CHRISTIANO BREVERO,
Verbi divini apud Mersburgenses in Misnia Ministro fidelissimo,
Patruo suo unico, unicè amando.

Vi &

Doctrina, Integritate, longoq; rerum
usu præstantissimis

Dn. IOHANNI TIMOTHEO Happachen/
Not. Publ. & Regiæ Civit. Rigæ Mathematico solertissimo,
Hospiti, Evergetæ, & Avunculo suo parentis loco venerando.

Dn. VOLRADO Happachen/Oenopolæ & Civi
Lubeccensium primario, cognato suo singulariter
observando.

Dn. MATTHIÆ OTTHONI, Pharmacopolæ
Rigenisium spectatissimo, Amico suo faventissimo.

Debiti honoris, amoris & grati-
tudinis ergo

hasce studiorum primitias
libat, offert.

Respondens.

THE

THESES.

I.

NOX liberi arbitrii est titulus magis Ecclesiasticus, quam Biblicus. Neq; enim voces istæ conjunctim reperiuntur in scriptura. Arbitrii nomen quidem legitur Num. 30. v. 14. quod alibi circumscribitur vocabulo eligendi Deut. 30. v. 19. Jos. 24. v. 15. & nominatur potestas voluntatis 1. Cor. 7. v. 37.

2. Hebræi una voce lebab, & per syncopen leb vel leff utrumquæ & judicium & delectum complectuntur Deut. 6. v. 5. c. 19. v. 4. juxta regulam tritam & vulgò notam: *Verba notitiæ apud Hebræos connotant affectum, qui sequitur notitiæ.*

3. In Græca lingua plura sunt nomina, quibus liberum arbitrium notatur. Apud Phavorinum τὸ αὐτεξέσιον, & ἡ αὐτεξαρσίτης; ab Hieronymo lib. 3. Dialog. ἡ αὐτεξείσια, ab aliis τὸ αὐτοθελασίον illud appellari scribitur.

4. Sed nomina isthæc nimis sunt insolentia & gloriosa, nec homini competunt. Significant enim id, quod nullius imperio subjectum est: ac proinde de DEO quam maxime propriè accipiuntur. In latina lingua communiter usurpari consuevit τὸ liberum arbitrium.

5. Sumitur autem liberum arbitrium multifariam. 1. Pro ipsa mente & voluntate hominis, quæ sunt facultates animæ in cognoscendo & eligendo occupatæ, Vid. Augustin. l. 3. hypognost. 2. Pro potentia passiva, quia mens & voluntas hominis non est instar trunci & lapidis, sed habet aptitudinem non activam, quæ seipsam convertere: sed passivam, quæ à DEO per ordinaria media converti potest. Hoc sensu Patres non nunquam dixerunt: *hominem esse quoad conversionem liberum, hoc est, capacem conversionis.*

6. 3. Pro interno principio seu inclinatione, quâ voluntas in eligendo & appetendo ducitur, licet ad utrumq; oppositorum, bonum & malum, sese liberè non habeat, sed tantum mala velit, & appetat: Vide August. contra duas epist. Pelagii c. 2.

7. 4. Pro potentia voluntatis, quâ homo in externis civilibus- què rebus potest eligere vel bonum, vel malum, vel etiam idem bonum jam non eligere, sed aliud, quod videbatur melius, præferre & appetere: hoc arbitrium non denegamus post lapsum homini, quippe qui voluntatis sanitate, non omnimoda libertate privatus est.

8. 5. Pro vi quadam mentis & voluntatis, qua homo se possit ad gratiam DEi præparare, semetipsum convertere, divinam legem implere, & similes actus spirituales edere. Atq; hoc est illud liberum arbitrium, de quo est controversia.

9. Evoluta hac homonymia progredimur ad causas. *Causa efficiens prima est DEUS*, qui in creatione hanc vim homini indidit, ut objectum consentaneum eligere, dissentaneum verò averfari possit. *Proxima est voluntas hominis*, quæ ex prævio mentis judicio libere accipiat vel rejicit, quicquid accipiat vel rejicit.

10. *Materia circa quam, sive objectum generale est omne eligibile, bonum vel malum. Speciale continet* 1. *Actus naturales*, qui ad vitam naturalem & animale[m] spectant, ut sunt: edere, bibere, dormire & similes. 2. *Actus civiles*, ut: militiam gerere, tributum solvere, & legibus præscriptis obtemperare. 3. *Actus morales*, quod refertur in genere virtutum & vitiorum exercitium. 4. *Actus artificiales*, ut: speculari, naturam rerum considerare, terram colere, aliasve artes manuarias exercere. In his actibus profanis omnibus libertatem homini concedimus.

11. *Objectum verò libertatis sacrum* vel concernit *externas actiones*, quæ circa religionis exercitium externum versantur, quales sunt: templum accedere, verbum DEi audire, legere &c. Vel *internas & spirituales*, DEOq; singulariter placentes, ut sunt: DEum verè cogno-

cognoscere, Evangelio assentiri, in Christum credere, & secundum spiritum vivere. Quid de his statuamus, infra dicetur.

12. *Forma est libertas, quæ libertas realiter à voluntate non differt, cum voluntas formaliter nihil aliud sit, quam potentia in agendo libera. Et si libertas distingueretur à voluntate, tum accidenti inesset accidens, quod absurdum.*

13. *Quamvis autem non differat à voluntate libertas, mentis tamen nostræ opera sic distinguuntur, ut voluntatem quasi quoddam *εὐολον*, libertatem verò instar formæ concipiamus. Nam voluntas est nobis velut compositum quiddam, suo constans *materiali*, suo itidem *formali*. Illud est potentia, hoc potentiæ libertas: unde si copulatur utrumq; , voluntas nihil aliud erit, quam potentia libera, quæ sui actus est domina, illumq; pro arbitrio producere potest, & non producere.*

14. *Tale liberum arbitrium collocamus in sola hominis voluntate, quippe quæ est potentia libera & indifferens, ut agere & non agere, bonum aut malum eligere possit.*

15. *Si instas: Cur voluntas vocatur liberum arbitrium, cum tamen arbitrari vel judicare sit actus intellectus non voluntatis? 12. Nomen istud voluntati rectè tribuitur rationi sui actus. Nam electio, quæ est actus liberæ voluntatis, est quasi arbitrium quoddam, quo voluntas rem unam præ alia libere amplectitur. Quo sensu vulgò dicimus: in meo arbitrio est hoc facere vel omittere, hoc est, in mea potestate & electione.*

16. *Ex quo colligitur, nomen arbitrii dupliciter apud Latinos accipi: 1. pro actu intellectus, ubi idem est, quod iudicium sive consilium. 2. pro actu voluntatis, & sic idem est, quod electio. Hoc posteriori respectu voluntas vocatur arbitrium, ut nomine actus liberi ipsa facultas denotetur.*

17. *Possêt verò aliquis dubitare, an Lutherus arbitrium rectè appellaverit servum? Concedimus liberum esse arbitrium, tum ratione *σοφίας*, tum ratione *εὐεργεσίας* vel virium in civilibus. Servum verò est, & sic rectè vocatur respectu conversionis, ubi homo*

est servus peccati, liber justitiæ. Joh. 8. v. 34. Qui facit peccatum, peccati servus est. Rom. 6. v. 20. Cum servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ. Vide Augustinum passim.

18. Instas & regeris: Anne ergo liberum & servum verè opponuntur? Neg. nam renati verè sunt liberi Joh. 8. v. 36. 2. Cor. 3. v. 17. & tamen cum hac libertate conjuncta est servitus. Rom. 6. v. 18. Liberati à peccato servi facti estis justitiæ Rom. 7. v. 25.
• **Mente servio legi DEi, carne autem legi peccati.** Sic Angeli & beati DEo serviunt, & tamen libere omnia expediunt.

18. Sed cur Lutherus ista opposuit, regeris? R. Servitus 1. notat *ius & debitum*, quo sensu renati servi sunt justitiæ. 2. *officium & ministerium*, quod præstatur Domino. Et hoc respectu Angeli DEo serviunt, nosq; DEi servi sumus. 3. *Captivationem voluntatis & summam in spiritualibus impotentiam.* Huc respexit B. Lutherus: Qui enim servus est peccati, & cujus voluntas penitus corrupta, is non simul liber est, quoad actus spirituales.

20. Quæritur porro, ane necessitas cum libertate consistere possit? R. Duæ sunt necessitatis species, quæ libertati adversantur. Prior vocatur *necessitas causarum vel Physica*, ut: Sol movetur, ignis urit: quæ est determinatio naturæ ad unum eodem modo semper agendum. Posterior vocatur *necessitas coactionis*, quæ oritur à violento externo principio, determinante naturam ad unum, præter & contra voluntatem.

21. Sequentes autem necessitatis species cum libertate optime consistere possunt, quales sunt: necessitas immutabilitatis, hypothetica, peccandi, obligationis, objecti, dependentiæ & similes.

22. Cape exempla luculenta: 1. *Christi*, qui voluntarie passionem suscepit, & tamen necessariò vel immutabiliter suscepit ob divinam ordinationem: Unde dicitur: Oportuit Christum pati, Luc. 24. v. 26. Ita oportet fieri, Matth. 26. v. 54. Oportet filium hominis pati, Marc. 8. v. 31. Uude sequitur, aliquod voluntarium posse esse necessarium, & aliquod necessarium posse esse voluntarium.

23. 2. DEi: Objectum, quod DEus vult, vel est intra ipsum, vel extra ipsum. Si *intra*, & idem est, quod ipse, libere quidem, nec coactè illud vult: attamen necessariò, & quidem necessitate absoluta. Si *extra ipsum*, tunc vel eligit, vel ex sequitur. Executio ob infallibilitatem decreti est necessaria, & tamen libera, non coacta. Electio habet adjunctam necessitatem immutabilitatis, quia DEus ex perfectione suæ naturæ necessariò bonum eligit.

24. 3. Angelorum qui necessariò & libere bene agunt, quia sunt confirmati in gratiæ perfectione. 4. Dæmonum, qui ex perfectione malitiæ necessitate immutabilitatis voluntates suas determinant tantum ad malum. 5. Hominum, qui ratione *objecti generalis* bonum, & ratione *finis ultimi* beatitudinem liberè ac necessariò eligunt. Sic ergo probatum est, quod libertas cum necessitate optimè consistere possit!

25. Noli vero existimare, quasi tollamus *contingentiam*. Salva est contingentia respectu hominis: 1. quoad *objectum speciale*, hoc est, virtutem & vitium, ubi licet homini utrumq; pro arbitratu sequi. 2. quoad *media eligenda*.

26. Probatur id 1. *dictis scripturæ*: Gen. 4. v. 7. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illi. Num. 30. v. 14. In arbitrio viri erit, sive faciat, sive non. Ad Philem. v. 14. Ut bonum tuum non sit ex necessitate, sed voluntarium.

27. 2. *Libera eligendi potestate*: Deut. 30. v. 19. Elige vitam &c. Josuæ 24. v. 15. Optio vobis datur, eligite hodie, quod placet. 2. Sam. 24. v. 12. 3. Reg. 3. v. 5.

28. Opponis: Si omnia sunt à DEo præordinata, evenient necessariò, atq; sic tollitur *contingentia*. R. Omnis eventus consideratur respectu vel DEi, vel *existentiæ*, vel *causarum suarum*. Si respectu DEi & *actualis existentie* cōcedimus omnia fieri necessariò. Non verò ratione *causarum*, sic nimirum potest eventus esse contingens, quia causa agere & non agere poterat. Unde patet rem eandem & posse esse *necessariam*, & *contingentem*: necessariam ex hypothese & ratione decreti: contingentem ratione sui principii. Distingue etiam inter *necessita-*

tem

tem absolutam consequentis, & inter necessitatem consequentia, & sic facile te expedies.

29. Faceſſat ergo Epicuræus, faceſſat Stoicus. Epicuræus ſic habet: Datur contingentia: E. nulla providentia, nulla præordinatione æterna. Stoicus verò concludit modo contrario: Datur providentia: Ergò nulla contingentia, ideoq; inevitabili neceſſitate omnia eveniunt.

30. Nam quæ contradictoria putavit Ethnica cæcitas, ea ſubordinata eſſe docet Chriſtiana claritas. Neq; enim contingentia tollit DEi ordinationem aut providentiam, neq; hæc illam: & proinde non ſolam ſine providentia contingentiam, nec ſolam ſine contingentia providentiam, ſed utramq; ſimul credere, docere & confiteri debemus. Hæc de forma liberi arbitrii.

31. Finis geminus eſt, Theologicus & Ethicus: is monſtrat DEi cognitionem, ejuſdemq; in corde, ore, & opere celebrationem: hic boni ſuſceptionem, & mali fugam.

32. Ex hiſce ita præmiſſis talis poteſt extrui definitio: Liberrum arbitrium eſt vis & facultas voluntatis libera, objectum vel eligendi vel averſandi.

33. Notetur tandem & hoc in generali ἀποδειξις, quod liberum arbitrium conſideretur dupliciter: 1. Philoſophicè reſpectu ſuæ ὁρίας, & ſic nihil aliud eſt quam voluntas: quippe quæ ſola eſt potentia indifferens, & illud internum liberumq; actionum principium. 2. Theologicè, ratione ſuæ ἐνεργειας, ubi non tam æſtimatur quid ſit, quam quid poſſit, vel quas in agendo vires obtineat. Hoc reſpectu liberum arbitrium non eſt ipſa voluntas, quippe quæ in omni ſtatu manſit inamiſſibilis & eadem: hoc etjã variatur, adeo quidem, ut illud in ſtatu lapſus nullum vel amiſſum eſſe dicatur. Fuit enim nihil aliud, quam vis quædam voluntati ſuperaddita, eamq; perficiens, perquam illa ad bonum promptè inclinatur, & quod elegit, facile exſequitur. Tantum de libero arbitrio in genere.

34. In ſpecie liberum arbitrium conſiderari debet ſecundum diverſos ſtatus, quales quatuor Theologi conſtituunt: Status homi-

hominis 1. ante lapsum : 2. post lapsum ante regenerationem :
3. post conversionem in hac vita : 4. in vita æterna. Quod alij sic
effecerunt, dicentes, hominem considerari : 1. in natura instituta,
hoc est, in integritate : 2. destituta, nempe per peccatum : 3. re-
stitui capta : 4. plenè restituta.

35. Secundum hos status erit liberum arbitrium inclinatio ad
bonum, & vis quædam bene facileq; operandi, voluntatem ho-
minis perficiens, primum concreatâ, post lapsum amissâ, in re-
natis non nihil instaurata, in beatis plenè consummanda.

36. 1. De statu integritatis. Fuerunt parentes nostri liberi 1. A coa-
ctatione: 2. A necessitate, quia nec per externum, nec per internum
principium vel ad solum bonum, vel ad solum malum necessario
eligendum astricti fuerunt, sed in manu consilij sui erant relictî.
Eccles. 15. v. 14. 3. Ab immutabilitate: ad utrumq; oppositorum se
vertere poterant, ita tamen ut magis bonum non tantum pos-
sent eligere, sed actu etiam eligerent & facerent, à malo autem
abhorrent, ob naturæ beneficium, & de non peccando speciale
interdictum. 4. A peccato servitutis, quia acceperant spiritum Do-
mini: ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas 2. Cor. 3. v. 17.
ubi adoptio, non servitus Rom. 8. v. 13. 5. ab onere miseriæ. Exu-
labant enim timores cordis, ad inventio expectationis & dies fi-
nitionis. Sap. 2. v. 23. In summa, habebant libertatem rectitu-
dinis, qua mens DEum rectè agnoscere, & voluntas bene agere
poterat.

37. Diligenter ergò hic distingui debet libertatis *divina* à libertatis
terrenæ, quæ in primo statu eximia fuit, & ista rectitudinis liber-
tas non fuit ipsa voluntas, sed voluntatis perfectio & accidens
quoddam separabile, ita comparatum, ut salva voluntatis essentia
posset amitti, sicut etiam amissâ est.

38. Dices: quomodo homo stante hac felicitate labi potuit? R. ex abusu li-
beri arbitrij: accomodando enim aures serpenti malum præ bo-
no elegit; & dùm rapere speravit divinitatem, amisit felicitatem.

39. Regeres; Tuivuisse hominem non instruere libero arbitrio, cum ob id
in lapsum

in lapsum incidere. *R.* Hoc factum esse ex accidenti & abusu, propter quam res bona non est vituperanda.

40. Quod si addas: *Largiendum fuisse arbitrium, non quo rueret, sed stare homo.* *R.* Augustinus, Deum ordinatè procedere voluisse, ac primum ostendere, quid posset liberum arbitriū. Deinde quid posset gratiæ suæ beneficium, justitiæq; iudicium l. 22. d. C. D. c. ult.

41. 2. De statu corruptionis. Emergit hic hominis arbitrium titulo tenus quidem liberum, reapse autem servum & captivatum: *Lutherus in assert. articul. art. 36.* Quam primum enim homo lapsus est, victore peccato, amissum est liberum arbitrium, & homo ad dictus est servus peccato, *August. in Enchirid. c. 30.*

42. Hoc autem non sic intelligendum est, quasi humana voluntas prorsus exsuta sit omni libertate, ut deinceps coactè velit, quicquid vult. Manet enim libertas etiam in peccatore, *August. lib. i. cont. Iulian. c. 2.* Et libera est voluntas mala, servilis autem eo ipso, quod mala, ait Bernhardus: sed quod rectitudine voluntatis ita sit orbata, ut sapiat duntaxat facere mala, bene autem facere nesciat. Quæ sanè miserabilis potius est servitus, quam optata libertas.

43. Ecquæ enim salva libertas in subjecto? Mens enim hominis non renati est obtenebrata *Ephes. 5. v. 8. c. 4. v. 17. 18. 19. Joh. 1. v. 5. Luc. 1. v. 29. Matth. 16. v. 17. Rom. 1. v. 21. 2. Cor. 3. v. 5. 1. Cor. 2. v. 14.* Voluntas autem Dei inimica, peccati serva, imò etiam in peccatis mortua, *Rom. 3. v. 20, c. 6. v. 20. c. 8. v. 7. Ephes. 2. v. 1. Colloff. 2. v. 13.*

44. Unde opus est illuminatione mentis & renovatione sive conversione voluntatis per Spiritum Sanctum. *Ephes. 1. v. 17. c. 2. v. 5. c. 4. v. 7. Act. 26. v. 17. 2. Cor. 4. v. 6. Esai. 11. v. 2. Psal. 119. v. 34. Ezech. 36. v. 20. 1. Cor. 11. v. 5.* Quæ renascencia est opus non minoris virtutis, quam creatio, Idcirco eidem causæ principali utrumq; est adscribendum.

45. Cum igitur quaritur, quænam sint vires humanæ voluntatis post lapsum ad efficiendam conversionem: rectè responde-
tur

tur & verè, quod voluntas in conversione habeat se *merè passivè*.
A Deo enim convertitur, non sese ipsa convertit.

46. Per peccatum siquidem amissus est non solum actus secundus luminis intellectualis, nec solum actus secundus rectitudinis in voluntate: sed etiam ipse actus primus, hoc est, ille ipse ingenuus habitus, illa ipsa potentia in creatione innata, quæ semper poterat homo Deum diligere, ad eum se applicare, & secundum spiritum vivere, quanquam actus secundus non aderat.

47. Hæc, inquam, potentia etiam amissa est, & contrarius successit malus habitus, prava illa & tenacissimè in hærens concupiscentia. Unde longè major est cæcitas & corruptio spiritualis, quàm naturalis: hic enim non tollitur ipsa potentia videndi, licet actus secundus tollatur: istic vero non solum actus secundus, sed simul ipsa potentia sublata fuit: ita quidem, ut non solum homo non videat, sed ne quidem activè videre possit, aut velit spiritualia.

48. Per conversionem igitur non virtus quædam liberi arbitrij in nobis languida à Spiritu sancto excitatur & adjuvatur, ut possit jam spirituales concipere motus & actiones, haud secus ac si quis hominem per se & in se habentem ambulandi *δύναμις* ex vinculis sive compedibus, quibus constrictus tenetur, solvat, quem admodum Pontificij nugantur: sed pravitate nativa, quam in non renatis invenit, prius mortificata & ablata, creat, donat & infundit illis novam vitam, facultatem & efficaciam in mente & voluntate, ad inchoandas & efficiendas spirituales actiones.

39. Sic ergo nos ex assè negamus liberum arbitrium in hoc statu, ratione conversionis ad Deum: Pontificij verò tantum ex semisse. Nos & actum primum & actum secundum luminis spiritualis in intellectu, & rectitudinis in voluntate tollimus: Pontificij tantum actum secundum. Nos initium & totam operationem conversionis in solidum & ex assè ascribimus soli Spiritui sancto: Pontificij dividunt operationem conversionis inter gratiam Dei & liberum arbitrium, & gratiam Dei tantum causam adjuvantem, non efficientem unicam, plenariam & solitariam efficiunt.

50. Lubet verò hoc loco in gratiam studiosorum Theologiae subijcere, quam crassos errores Jesuitæ foveant in primarijs fidei articulis, salutem nostram concernentib⁹.

51. In articulo de imagine Dei docent: 1. Talem nunc post lapsum esse humanam naturam, qualis initio in se fuit, si in puris naturalibus fuisset condita. 2. Corruptionem naturæ nihil nisi externæ vestis vel doni supernaturalis amissionem esse.

52. In articulo de peccato originis docent: 1. Ex ista amissione nullam qualitatem pravam in hominis natura consecutam, sed innatam tantummodo concupiscentiam ex ipsius naturæ visceribus erumpentem in actum productam. 2. Concupiscentiam per se non esse peccatum, quia sit ipsius naturæ conditio, sed inde tantum fieri peccatum, quia justitia originali non amplius cohibeatur. 3. Concupiscentiam conferunt cum appetitu cibi & potus. 4. Lucam carnis & Spiritus in renatis verè & propriè peccatum non esse. Quid ergo remanet de peccato originis? Tantum hoc, quod cum consensu & voluntate perpetratur: Unde regula ipsorum: omne peccatum est voluntarium.

53. Quam graves errores in articulo de libero arbitrio tueantur, thesi 49. indicatum est.

54. Legem à renatis impleri posse contendunt. In articulo de justificatione gravissimè peccant: Audi D. nostrum Hunnium p. m. contra theses Pistorij de justificatione. Dieß alles / inquit, sehret der Teuffel durch die Bapstler omb / vnd schreibt Christi Tode vnd Auferstehung das allein zu / das derselbige hat den anfang gemacht / vnd allein so viel zu wegen gebracht / das Gott dadurch beweget / vns die Tugenden eingösse / durch welche Tugenden (vnd nicht durch Christi Gerechtigkeit) wir nunmehr formaliter für Gottes Gerichte werden gerechtfertiget. Also hette Christus mit

NB.
In Papa-
tu plus
tribuitur
naturæ

mit seinem Verdienst nur allein einen anfang gemacht zur Seligkeit / das vbrige vnd fürnehmste (darin eigentlich die Gerechtheit vnd Seligmachung bestehet) würde durch die gegossenen Tugenden verrichtet vnd zu ende gebracht. Welches eine rechte Antichristliche Lere ist / dadurch Christi außershalb vns geleisteten Gehorsam die beste edelste Krafft in so hohen Werck enzogen / vnd nunmehr auff vnsern Gehorsam transferiret vnd verwendet wird. O impietatem! o cecitatem!

55. Bona deniq; opera verè esse meritoria vitæ æternæ statuunt. Sic nimirum Pelagius prodijt rediuius ab orco! Hæc de statu corruptionis.

56. 3. De statu refectionis. Spiritus sanctus in homine audente verbum non est otiosus, sed movet & impellit voluntatem, ut sub ipso conversionis initio ea quasi fluctuet ac pendeat, & cum carne luctari incipiat tam diu, donec ex repugnante fiat consentiens, hoc est, ex serua fiat liberata, ex nolente volens, ut velle jam adiaceat homini, & condelectetur legi Dei non coactus aut invitus, sed volens Rom. 7. v. 18. 22. Philem. v. 14.

57. Quæritur hoc loco; an homo in conversione sese habeat mere passive? Affirm: Ecce sicut lutum in manu figuli: ita & domus Israel in manu mea Jerem, 18. v. 6. Quid obsecro a civitatis habet lutum, quando figulus formam ei affingit? ita etiam in nostra conversione. Unde homo non facit quippiam, sed totus fit. De fieri enim loquitur Johan. c. 1. v. 12. Fieri ait, filios Dei potestate divinitus nobis data, non vi liberi arbitrij nobis insita.

58. Quæritur deinde: An rectè dicatur: hominem habere se in conversione instar trunci? R. Si consideretur facultas, qua conversio & inchoari, & effici potest, certè hoc respectu nulla prorsus inter hominem & truncum est differentia: quippe qui haud magis atq; truncus ex proprijs suis viribus ad conversionem confert.

quã gratia, cum tamen omnia gratia Dei & merito Christi unice essent ascribenda. Atq; hæc est superbia Pharisæica & Lucifera.

59. Quæritur tertio: An homo in conversione se habeat repugnanter? R. Verum est, hominem animale ex seipso nihil posse nisi repugnare Spiritui sancto: Nam sensus carnis inimicitia est adversus DEum Rom. 8. v. 7. sed falsissimum est illud quod infertur: Repugnantes & reluctantes converti. Spiritus sanctus enim voluntatem hominis emollit, & ex nolente & repugnante facit volentem ac consentientem.

60. Quæritur quarto: an homo convertatur otiosus & nescius, quid secum agatur? R. Etsi homo non renatus ex se & ex suis viribus scire nequit, quid secum agatur: tamen stuporem istum Spiritus sanctus aufert, & intellectum illuminat, ut jam sciat, quid secum agatur, & agenti Spiritui sancto consentiat.

61. Quæritur quinto: quæ & quot sint constituendæ causæ, concurrentes ad conversionem hominis? Fuerunt Theologi, qui duas tantum conversionis causas constituerunt, nempe Spiritum sanctum, & verbum Dei. Sunt alij, qui tres constituerunt, & duabus jam nominatis tertiam, videlicet mentem hominis, adjecerunt. Pro conciliatione verò harum dissensionum, distingvimus inter conversionem primam, quæ est infidelium ex statu iræ in statum gratiæ translatio: & conversionem secundam, quæ est quotidiana fidelium pœnitentia. Si de priore quæritur, duæ dantur causæ conversionis: Si de posteriori, ternarius numerus potest admitti.

62. Tandem & hoc disputatur: Num conversio semel in homine virtute Spiritus sancti inchoata, postmodum solis humanæ naturæ viribus perficiatur & conservetur? Neg. Spiritus sanctus enim operatur in nobis non tantum velle, sed & perficere: atq; is bonum, quod in nobis cepit, consummat & perficit: & virtute sua renatos ad finem usq; custodit Philip. 1. v. 6. c. 2. v. 13. 1. Pet. 1. v. 5. c. 5. v. 10.

63. Alij considerant conversionis operationem vel secundum originem, vel secundum affectionem sive qualitatem, vel secundum continuationem.

64. Ratione originis tribuitur conversio renatorum πέντος Spiritui sancto: quisquis enim ministrat, ministrat tanquam ex viribus,

bus, quas DEUS suppeditat 1. Petr. 4. ψ . 11. $\delta\epsilon\upsilon\gamma\epsilon\gamma\omega\varsigma$ ipsi renato, sed ea duntaxat idoneitate, quæ ex Deo est 1. Cor. 3. ψ . 5.

65. *Ratione affectionis sive qualitatis* hæc operatio est imperfecta ob principium tam internum, nempe peccatum inhabitans: quam externum, Diabolum & mundum.

66. *Ratione continuationis*: sicut Spiritus sanctus prævenit impium, ut fiat justus: sic justum subsequitur, ne fiat impius.

67. 4. *De statu completionis*. Liberum arbitrium in hoc statu exquisitè erit restitutum. Mens luce intelligentiæ valebit 1. Cor. 13. ψ . 12. Voluntas erit integra & immaculata Jud. ψ . 24. Omnium virium splendet $\epsilon\upsilon\gamma\alpha\gamma\iota\alpha$ Dan. 12. ψ . 3. Erimus perfecti Eph. 4. ψ . 13. Et similes Christo 1. Joh. 3. ψ . 2. Cujus etiam imaginem portabimus, 1. Cor. 15. ψ . 19.

68. Et licet homo tum ita in bono fuerit confirmatus, ut peccare amplius non possit: tamen hoc ejus libertati nihil detrahet. Quippe oppositum *deficiens*, perficit libertatem, non conficit. Hæc de 4. statibus.

69. *Quæritur, quid de operibus bonis gentilium sit sentiendum?* R. Virtutes illæ considerantur vel *legaliter*, vel *Evangelicè*. Si *legaliter*, formaliter & per se non sunt peccata 1. ratione causæ efficientis: 2. ratione conformitatis cum lege, & recta ratione. 3. ratione remunerationis. Si *Evangelicè*, omninò dicuntur peccata. 1. ratione fidei deficientis. 2. Ratione finis. 3. Ratione imperfectiois.

70. Rejicimus: 1. Pelagianos: 2. Manichæos: 3. Enthusiastas: 4. Jesuitas, quos quidam Theologi referunt ad Pelagium non Prioristicum, sed Posterioristicum. Sic enim Bellarminus lib. 6. de grat. & lib. arbitr. c. 11. *Cooperamur DEO non solum, ut adversarii volunt, post justificationem: sed etiam in (NB.) ipsa justificatione & initio fidei.* Vide varia Jesuitarum similia apud D. Mëntzerum in Exegesi August. Confessionis p. 768. seqq. 5. Synergistas, Erasimum Roterod. Melanchtonem, Pheffingerum, Georgium Majorem & Victorinū Strigelium. 6. Calvinianos, quia docent, omnia inmutabili DEI decreto & necessariò fieri. Calvin, lib. instit. 1. c. 16. 17. lib.

2974

Deo Opt. Max. Assistentē

DISPUTATIO

PUBLICA

De Libero Arbitrio,

Praside

M. HERMANNO SAMSONIO,

Pastore, Superintendente, &

Professore Theologiae.

Respondente

